

Olga Bikar
DOBRINA I MILINA

Urednik

Zoran Kolundžija

Recenzenti

Olgica Cice, prof.

Danilo Marić

Ilustracija na korici

Sonja Gregurić ANEMONE

Olga Bikar

DOBRINA I MILINA

roman

PROMETEJ

Novi Sad

Ovaj roman je moja fikcija mogućeg na pačvorcima poznatog. Nabralo se u života mnogo toga doživljenog lično, viđenog jasno ili iz prikrajka. Ja sam uživala tvoreći likove i događaje, dajući im obličja po zaslugi, iz ljubavi ili iz osвете. Svaka sličnost likova i događaja sa stvarnim i poznatim, sasvim je slučajna.

Olga

MOJIM NAJROĐENIJIM,

NEVJESTI RADMILI I

BRATU MILOŠU – MOŠI.

Odluka

Izišla je da malo provjetri misli. Muškarci, kolege razvlačili su dosadne diskusije. Okasnila je otići na pauzu za doručak u propisano vrijeme. Bura napolju će joj prijati. Voli ona taj vjetar dok još nije suviše hladan. Hodala je kao da za nečim trči. Nije više umjela šetati, samo je jurila. Umalo da se tog jutra mimoide sa kolegicom iz susjedne kuće.

Tek što je izišla iz zgrade, neko je zazva. Okrenula se i vidjela kolegicu s kojom je u predasima ispijala onu podnevnu kafu. Od posla se nisu slamale i imale su i vremena i prilike za razgovor i druženje uz tu kafu. S njom je bila njena rođaka koju je davno upoznala. Šila im je neke odjevne stvari koje se nisu mogle kupiti u gradskim dućanima, a u modnim žurnalima su se ranije pokazivale.

Brzo se dogovoriše da pođu u obližnju kafanu. Susret bi spontan, ali nikako slučajan. Mirjanu je zanimalo kako Milkica živi u novoj sredini daleko od zavičaja. I Bosiljka, njena rođaka, ima namjeru otići iz grada. Mirjana je odavno već željela kud bilo, samo da pobjegne od tjeskobe koja ju je već odavno pritisкала. Milkice, razvidi mi tamo, ima li kakva posla za mene.

– Ozbiljno pitaš?

– Najozbiljnije.

– Ti si položila pravosudni?

– Da, prije dvije godine. Ali, ne zanima me redovni sud.

Ovi će opet za mnom poslati kvarno pisanije. Prati, raspituj, neko lagodno mjesto. Izvještila sam se u ovim poslovima oko primjene propisa iz radnih odnosa.

– I ja radim na tim poslovima. Bi li ti kod nekog advokata?

– Ne, ne bih.

– Važi. Raspitaću se, ozbiljno, nemoj me prevariti, radovala bih se da dođeš, imala bih dobro društvo. Kako ćeš ostaviti dragog?

– Nemam više dragog.

Šalile su se, razgovarale o modi, o ljubavi, o svemu i svačemu. Na kraju Milkica priupita Mirjanu hoće li ozbiljno tražiti posao za nju.

I Mirjana je sama pretraživala u tatinoj Politici, ima li gdje neko slobodno radno mjesto u tamošnjim konkursima. Ponešto je podvlačila i telefonski zvala iz kancelarije, da roditelji ne bi čuli.

Susret se desio potkraj zime. Nekoliko puta se otada čula s Milkicom iz kancelarije. Ona je rekla da bi moglo biti u prekršajnom sudu, ali od septembra. Jedan sudija ide u penziju, a predsjednik suda joj je dobar poznanik i drag čovjek. Koncem maja joj je javila da će uskoro konkurs biti objavljen i da joj Mirjana pošalje svoju dokumentaciju. Mirjana posla dokumentaciju i nije bila načisto, hoće li biti išta od toga Milkičinog plana.

Iskreno je željela poći baš daleko, na istok, tada još iste zemlje. Ali kako će to primiti njeni?! Da bar nisu tako bliski i povezani! Lako je Milkici, petoro ih je djece i uvijek ih ostaje više sa starcima.

Kako je teško odlučiti što želiš, a znaš da će to pogoditi one koje voliš. Koje najviše voliš. I kojima mnogo duguješ.

...

A Mirjanin život u gradu, bivao je sve sumorniji. On je odlazio i vraćao se. Došla je i polovina ljeta. Činilo joj se da joj se On više privrgao. Pozvao ju je da idu zajedno na more. Iza brao je Hvar. Pristala je i taj joj je odmor bio obećavajući, upr-

kos tome što je imala plan za početak septembra. Snažna želja prizove u pomoć kosmičku darežljivost, tako je mislila Mirjana, prisjećajući se susreta toga dana i iznenadnog dogovora. U međuvremenu se nastavljala Mirjanina ljubavna veza, ali ona nije brinula o tome kako će prekinuti tu vezu. Nju je brinulo jedino kako će njeni roditelji prihvatiti njen odlazak. Malobrojna porodica, porodični sklad i njihova bliskost bili su prepreka za Mirjanu, pa je odlagala da svoje najbliže obavijesti o svom planu. Njena odluka da ode davala joj je snagu da bude vedra i raspoložena s roditeljima.

Voljeti nekoga kako je ona voljela tog čovjeka, nije mislila da joj može donijeti neprijatnosti. A mudrost iz iskustva potekla poučava kako se vlast nad sobom, da onome koga voliš. A koliko ta osjećanja izmještaju iz stvarnosti, morala se sjećati onih sjajnih Dučićevih stihova:

*A ti ne postojiš, nit si postojala,
Rođena u mojoj tišini i čami;
Na suncu mog srca ti si samo sjala,
Jer sve što ljubimo stvorili smo sami.*

Priprema za more

Mirjana se sprema na more, šije neku laganu haljinu sa bretelima, od basme, cvjetnog dezena. Haljina bi trebala biti za predveće kad ide sa plaže, da joj bude zgodna za sjesti negdje na piće ili večeru. Majka joj hvali rad. Vrućina je velika, obje huću. Mirjana se preznojava uz mašinu. Majka se ne odmiče od nje iako je tu, u stanu najtoplije. Osjeća Mirjana da je spremila paket pitanja. Gleda je majka i prožiže pogledom, čudno joj je da se tako pažljivo sprema za more.

– Je l to živnula ljubav, pa ushićenje oko priprema za more.
– Ne mama, malo su mi stare ove haljine koje imam, zato želim malo osvježiti sve to plažno. I da znaš, ja se spremam prvenstveno za sebe.

– Meni se čini da si veselija!

– I meni je čudno da je predložio da idemo na more.

Prihvatila sam prijedlog objeručke. Majka pita: – Zašto?

– Pa nisu mu čiste namjere, ali ja volim more pa se baš i ne osvrćem, smijala se Mirjana, a majka se namrgodila.

– Mama, ova ljubav je ispuhala kao maslačak, nestalo je žara ali ja ne vidim nikog drugog na vidiku. A ako odem iz ove veze suočiću se sa sažaljivim pogledima okoline. Na to nisam spremna. Mirjana je odavno svjesna da je njena veza samo produžetak čulnosti.

– Pobogu pa šta hoćeš, ljuti se majka.

– Uskoro će mi se „razbistriti”. Znam šta hoću, samo moram biti sigurna kako ću to izvesti.

Nagovještava majci šta smjera, ali majka ni naslutiti ne može. Mirjana smijehom prikriva strah od vlastitih namjera. Otac je sjedio podalje od stola na najdaljoj strani ugla u dnevnoj sobi. Prisluškiavao je razgovor i naslućivao nešto. Već je bio obuzet zebnjom, vidjevši u posljednje vrijeme, podvučene konkurse u „Politici”, koji nisu bili i iz Bosne i Hercegovine.

Odluka za koju se sprema teška je, i za nju, i za sve njene.

Ono što je ona naumila, neizbježno će ih baciti u očaj. Uprkos tome, sve je čvršća njena odluka. Da bar nisu tako porodično povezani, to je misao koja, gotovo, ne izlazi iz njene glave. Njeni se najviše oslanjaju na nju. Dule se oženio, ima svoju kuću, dobar posao i svoju malu porodicu, malog sina Jocu i suprugu Nevenu. Svi se lijepo slažu i vole. Joco je prirastao za srce tetki. Mirjana je uvjerena da je majka čvrsta i da će tata više patiti. Ili, možda, mama će samo u sebi to držati kako će se

nositi s pitanjima njenih prijateljica i kako će opravdati svoju bezobzirnu kćer, biće joj briga, malena je to sredina, svi se znaju međusobno. Proteklih mjeseci, vlastita koža joj je otješnjavala. Pokušavala je posegnuti za nekom željom, sve se svodi kako da strese tjeskobu. Dosada, odsustvo tananih najsitnijih radosti. Često se sjeti dobrog druga, bratovog vršnjaka. Pasionirani je čitač, inače po vokaciji profesor matematike, neopisivo duhovit čovjek, njegov humor često je okrutno crn. U večernjim sjedljakama za kafanskim stolom, često bi pjanski zaškiljio i svako malo tresnuo ... „dosadno”.

Ona je mislila da se baš sve što žive i proživljavaju može opisati s tom jednom jedinom riječi. Znali su da je korijen te dosade u malovaroškoj učmaloj sredini. Svaki otpor pojedinca slabašan je. Ostaje pristajanje!

Drugarski rastanak

Sa Dadom Fazlibegovićem je najčešće razglabala o svemu što bi pročitala. Ono što joj nije bilo dosadno je druženje sa trojicom momaka, među kojima je bio i Dado.

– Ima jedna Andrićeva rečenica o toj malovaroškoj dosadi: „svaka pora zijeva od dosade”. Cinično bi joj predložio da zamisli koliko čovjek ima pora na koži, pa da svaka zjevne od dosade. „Možeš li ti, Mirjana, zamisliti da svaka pora zijeva od dosade.

– Ja to družu moj, vidim kao čudovište nakostriješeno od zinulih pora! Smijali bi se. On bi nastavio: „Ako su moje primjedbe morbidne i nezdrave ni tvoja vizuelizacija nije bolja”.

Njih trojica drugova s kojima se Mirjana često viđa, u vrijeme kad se onaj čovjek koji bi trebao biti njen dragi, „odmetne”.

Nakon debata o dosadi, o ljudskoj gluposti, o besmislu očekivanja da se nešto željeno, lijepo desi, oni nju često prate kući sa trojica. U bijegu od dosade, često su pripiti i spremni na raznorazne gluposti, zaustavljaju se ispred zatvora i počinju glasno da pjevaju dubokim muškim glasovima „igrale se delije nasred zemlje Srbije”. Ona ih vuče i moli da se ne glupiraju. Kako god, druženje s tim muškim društvom je najbliže bijegu od užasa dosade. One drugarice s kojima je bila bliska i izlazila u kafane i na razne događaje u gradu su se poudale i živjele svoje porodične živote.

Karijere, ove njene muške družine, bile su zakovane u vrlo ograničenim mogućnostima. Brat je Mirjani pričao, kad Dado poučava matematiku, „zidovi shvataju”. A on je profesor u školi, gdje nikom znanje matematike, osim proste računice, nikada neće biti važno. To kada je riječ o matematici, zahtijeva veliki napor da se održi smisao svemu što se radi. Njih dvoje često posežu za poezijom, za novim literarnim izdanjima, voli ona te razgovore s njim. On se često čudi kako je ona izabrala da se bavi pravom. Za njega je to nezanimljivo. Jedan razgovor s Dadom bio je malo prije njenog odlaska iz grada. Ona ga je uvjeravala:

– Ima malo matematike u parnici u ostvarivanju nekih prava. To ti je družo moj postavljanje zadatka, šta se tužbom traži, i koji su argumenti. Onda naspram toga šta se traži, postaviš ono šta se osporava.

– Tebe je to zanimalo.

– Da. Nisam bila neki student, ali građanska parnica mi je bila zanimljiva. Čudim se i ja sebi kako me je to zaintrigiralo. Nepopravljiva sam sanjalica i romantičar, materijalne su mi stvari pri dnu skale vrijednosti. Ali, u svemu vidim pravedniju raspodjelu vrijednosti. Osim toga, privlačilo me je to matematičko zbrajanje „pro et kontra”, kada se radi o ostvarivanju prava.

Predmeti mogu biti i nematerijalna dobra. Kmetska duša predaka atavistički mi utisnula borbu za zemlju...

– Znaš Dado, moja je porodica imala kućicu i baštu u gradu, u gornjoj Šantićevoj, odavno, skoro sto godina. Ja sam prvih pet godina provela na selu u Goraški. Nisam imala punih pet godina kad smo doselili u trospratnicu u Šantićevoj. U Goraški sam bila stalno okružena različitim rastinjem, a kuća je bila kamena sa tri odjeljenja, ispred kaldrma, svuda okolo podzide i duvarovi – suhozidi. Mnoštvo je umilnih sjećanja na te slike iz djetinjstva. Odjednom sam se našla između visokih kućerina u dvorištu bez travčice. Brzo sam se prilagodila u društvu sa vršnjakinjama. Bilo je puno djece rođene poslije rata. Moram biti zahvalna roditeljima što su me uključivali u sve vidove socijalizacije. Išla sam odmah u zabavište koje je bilo gdje je bila zanatska škola, baš naspram naše bašte. Već je postojalo lutkarsko pozorište i išli smo na predstave tog pozorišta. Onda, Duletov i moj pravilan govor nas je prometnuo u aktere školskih priredbi. Živa su mi sjećanja na igre sa djecom iz naše i susjednih zgrada: sakriva, stonoge, između dvije vatre...

– I kako onda izabra pravo?

– Ali zemlja, one smiješno male površine ispod podzida gdje se sadio luk, saransak, kavade, grah trkljaš, za svakodnevno spremanje jela u kući u ljetnom periodu, to su neizbrisive drage slike. Zemlja u seoskoj zadruzi porodice mog oca izvukla ih je iz kmetskog siromaštva i mogli su se školovati. Ja družu moj, poznajem institute i običaje, ali sada je to sve uzalud.

– I zašto nisi zasjela na sudijsko mjesto? – pita Dado.

– Nije mi zapalo. Kontrola sudbene vlasti od strane vladajućih struktura, nisam podobna.

Zamislilo se Dado, nakrivio malo glavu, pa pita:

– Znaš li zašto?

– Ne znam, naslućujem. Tata disident, klerikalna pravoslavna porodica.

– Ništa kompetencije?

– Mirjana sliježe ramenima, a Dado nastavlja:

– E, pa, drugarice moja draga, nedostajćeš mi za ove naše „muhabete”, ali ti moraš bježati iz ove čaršije.

– Znam.

– Kuda ćeš?

– U ovaj sistem nema druge. Daleko. Imam neku poznanicu, malo je mlađa od mene, ona je tamo već dvije godine. Otišla je odmah nakon što je diplomirala. Ona mi je našla neki posao. Šta god budem radila imaće više smisla nego ovo što sam ovdje radila, formalne samoupravne kule od karata.

– Šta ti je problem? – pita Dado.

– Šta god budeš radila, ti ćeš to znati.

– Moji. Posebno roditelji.

– I Duletu neće biti pravo, i ja sam vezan za moje sestre.

– Teška je to odluka, ali sve mi se čini neizbježnija, dodaje

Mirjana klonulo.

– Jesi li još u vezi sa onim?

– Povremeno i labavo, dotrajalo. Prekid oboje želimo i dešice se. Neizbježno, neko ostaje na bezizglednoj čistini. To je uz ovaj posao drugi ozbiljan razlog za bijeg.

– Srećno!

– I Miro me je pitao šta kanim, on dobro zna prilike.

– Znaju li ti cure za namjeru?

– Ne znaju, one su dobronamjerne ali se bojim da bi raspredale, a ja planiram sve iznenaditi, samo ću roditeljima ostaviti kontakt.

– Možeš ti to drugarice moja!

– Samo još ne mogu znati po koju cijenu.

– Kad se jednom otisneš, lakše ćeš mijenjati ako ne valja.

Planiraš li to skoro?

– Sve spremno, ovdje zarađujem još ovu plaću.
– Dobro će to biti. Imam predosjećaj da te tamo čeka dobro.
– Hvala ti na ohrabrenju. Molim te da se i ti iznenadiš pred njima dvojicom kad dođe do njih glas da sam otputovala. Ne bih voljela da misle da su mi oni nepovjerljivi.

– Ne brini. Ti si naš drug.

Otratio je Mirjanu do vrata, vratio se i sigurno nastavio piti.

Polako je hodala, kuća joj se činila blizu, trebala joj je samoća, a kod kuće je neće imati.

Na moru

On se probudio prvi. Kad je otvorila oči sjedio je na balkonu okrenut poluprofilom i pušio. Promeškoljila se.

– Hajde na cigaretu.

Bilo je to njihovo prvo jutro na moru, sve je pripremila za kafu i iznijela na balkon. On je postavio jednu stolicu kao stolić i ona je stavila kafenjake na tu stolicu. Malo je strepila da joj gazdarica ne prigovori za električnu džezvu.

– Ne mili mi se ići na prvu kafu u kafanu, zato sam ponijela ovaj pribor.

– Ovo ti je odlična ideja, super iznenađenje. Imaš li još kakvo iznenađenje mala?

– Osim onih noćasnjih, nemam.

– Ono noćas je zaista iznenađenje.

– Zanos kao na početku.

– I meni se čini, kuda mi to idemo, Bog će znati, on se pita.

– Na odmoru smo, nećemo lupati glavu proricanjem budućnosti.

- Što proricanjem, zar mi nismo vlasnici svoje sudbine?
 - Šalim se – dodala je ona veselo.
 - Priznaj, teško je nakon toliko godina i komplikovane situacije, ne misliti na planove.
 - Ti misliš na planove? – iznenadila se ona.
 - Trebalo bi da mislimo – dodao je on.
 - Ne bih se iznenadila da kažeš da si ovo naše ljetovanje zamislio kao opraštanje, kao kraj. Malo se trgnuo.
 - Zašto to misliš?
 - Ti si počeo priču o planovima.
 - Nije valjda da to vidiš kao jedini ishod naše veze.
 - Ja ništa ne mislim, na odmoru sam!
 - Ti se zafrkavaš, čini mi se to prikladnijim na odmoru.
 - Što se ishoda tiče bilo je prilika i prilika za drukčiji ishod.
- Ovaj trenutak mi se čini najpriličniji za taj drukčiji ishod.
- Nismo mi bili zagrijani za drukčiji ishod. Oko nas se niko nije radovao drukčijem ishodu i birali smo liniju manjeg otpora.
 - Da ti pravo kažem, ne čini mi se da sam se ja nešto u tome pitala. Tvoji odlasci i česti izleti nisu činili izglednim drukčiji ishod.
 - Hajde ne prigovaraj, uvijek smo se vraćali jedno drugom.
 - Ja nisam nikuda odlazila da bih se vraćala. Istina, niko me nije zanimao, možda bih, da mi je neko u međuvremenu bio zanimljiv, i ja bih odbjegli. Samo, ja bih odbjegli da se ne vratim. Ta mi se varijanta, uvijek, činila boljom za mene.
- Prečuo je namjerno, morao je tu njenu primjedbu razumjeti kao ozbiljan prijekor. Odlučio je, kao obično potražiti uobičajeni frivolni izgovor.
- Nisam ja bježao, moji izleti su bili samo kada bismo bili u zavadi.
 - Dobar izgovor! Tvoja posla!
 - Ti si Mirjana Savić dobro društvo. Znaš malo zapapriti razgovor da nije dosadno.

Zastao je, privukao je stolicu i zagrlio je.

– I dobro nam je išlo.

– Išlo?!

– Dobro, ide nam još uvijek, hvala ti za ovu kafu, pun je pogodak.

Tako je skrenuo priču sa onog nesmotrenog perfekta.

– Ne treba se grčiti, ovo nam je prvi zajednički odmor na moru. Doduše malo mu je čudno bilo da se i ona kloni rasprava. A ona se još, k tome, igrala zavodljivosti. Ranije se nije nešto naročito pokazivala u toj ulozi. S njim je uvijek bila spontana i iskrena. Sada je malo zavrckala i prišla mu, snažno ga zagrlila.

– Volim more, na moru je sve ljepše.

– Provukla mu je prste kroz kosu.

– Fino ti stoji tako malo raščupana kosa. Hajde neka nam sve ovdje bude drukčije. Prepuštali su se. Ona ga nije ispuštala iz ruku. Prijalo mu je, nije mogao sakriti, a kuda su ga nosile misli nije mogla dokučiti.

Katkad bi joj se učinilo da se nešto muči i oklijeva da kaže. More ih je malo začaralo, pa su lako i često tonuli u duga milovanja i prijatne površne razgovore. Nije bila uvjerena u svoju psihološku pronicljivost, ali dugo već poznaje i posmatra ovog čovjeka i ne bi trebalo više od elementarnog poznavanja psihologije, da pronikne u njegove misli o njihovom odnosu. Pitala se zašto nije bio odrešitiji da prekine, da se udalje i razidu. A pogled u budućnost u svakoj fazi njegovih dolazaka, bivao je maglovitiji.

Pomišljala je da mu je ona zanimljiva više nego što ima još uvijek osjećanja kojih se teško odriče. Ili, možda, malo i trofejno da može kad hoće biti s njom. Osjećala je ona, onim ženskim čulom da su osjećanja iščezavala i došla na mizernu mjeru. Sve više tone, a bivala je sve slabija da nešto preduzme, našla se u okrilju bezizlaza. Bila je sigurna da takvu vezu više ne želi.

• • •

Da je ona prekine, ostaje sama, ostavljena. On nastavlja sa nekom od onih što su isto tako čekale. Ne bi patio, to je sigurno. Odahnuo bi što on ne bi morao ništa preduzimati. Slabić, mislila je da ga ta osobina odvraća od odluke. Odavno su stigli do tačke, za kakav takav brak ili za kraj. Ona je, pak, maštala da utekne, da ode iz grada. Spasila bi sebe, a njega ostavila sa neprijatnim osjećajem da je pobjegla od njega. Bila je uvjerena da bi to bilo kontra onom slavodobitnom osjećaju da on bude taj koji ostavlja. Kad nedostaju fina tanana osjećanja, kalkulacije zauzimaju teren, utakmica.

U tom odnosu s njim bilo je često mnogo toga ponižavajućeg. To je njenu majku posebno ljutilo što je gledajući sa strane uvidjela da se on s njom igra. Imala je jedan razgovor s majkom, kad su obje, više nego ranije otvorile karte.

– Kako mu dozvoljavaš da to radi?

– Šta radi majko?

– Pa nije ti dostojan malog prsta tvog.

– Mama, ne treba gledati je li ko od nas dostojan onog drugog. Ja njemu nisam dovoljno zavodljiva, ne voli me toliko da bi bio kadar odlučiti. Njegovi, braća i sestre su imali hrabrosti i odlučili, ostali su u branjenim vezama.

– Ja ti to i zamjeram, kad si postala toga svjesna, što davno nisi prekinula.

– Majko, izgleda da i meni sve ovo nije vrijedno da se upinjem da ga zadržim. Odavno sam sigurna da ja želim više i ljepše.

– Sačuvaj Bože, pa što nisi išla za tim boljim i ljepšim?

– Nisam nikog boljeg i poželjnog vidjela u ovoj vali.

– Ja Boga mi mislila da ti njega voliš, a ti, ono: „daj šta daš”.

– Pa nije baš tako, imala sam pamćenje na vrijeme kad je bio drag i sve bilo ljepše.